

## POSTANOWIENIE

25 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Grzesiowski

na posiedzeniu niejawnym 25 stycznia 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa M.W.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o ustalenie nieważności umów i zapłatę, ewentualnie o ustalenie bezskuteczności umów i zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 21 kwietnia 2022 r., V ACa 625/21,

**1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**

**2. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 5400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

(K.W.)

## UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 21 kwietnia 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek apelacji obu stron od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 23 kwietnia 2021 r., zmienił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w ten sposób, że ustalił nieważność umowy kredytu hipotecznego numer [...] dla osób fizycznych „[...]” zawartej [...] 2007 r. pomiędzy Bankiem spółką akcyjną w W. a M.W., w punkcie drugim w ten sposób, że ustalił nieważność umowy kredytu hipotecznego numer [...] dla osób fizycznych „[...]” zawartej [...] 2008 r.

między Bankiem spółką akcyjną w W. a M.W., w punkcie szóstym w części w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powódki dalszą kwotę 243 775,08 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 listopada 2018 r. do dnia zapłaty oraz dalszą kwotę 20 245,31 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie 27 sierpnia 2018 r. do dnia zapłaty oraz w punkcie siódmym w części przez ustalenie, że stronę pozwaną obciąża całość kosztów procesu poniesionych przez powódkę (pkt I); oddalił apelację powódki w pozostałym zakresie (pkt II); oddalił apelację strony pozwanej (pkt III) oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt IV).

2. Od wyroku Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wywiódł pozwany, wskazując na naruszenie przepisów procesowych, tj. art. 327<sup>1</sup> § 1 pkt 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz na naruszenie prawa materialnego, tj. art. 353<sup>1</sup> k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.”) w zw. z art. 58 § 1 k.c.; art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 353<sup>1</sup> k.c. w zw. z art. art. 69 ust. 1 i 2 pr.bank.; art. 353<sup>1</sup> w zw. z art. 385<sup>1</sup> § 1 w zw. z art. 385<sup>2</sup> k.c.; art. 353<sup>1</sup> w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z 69 ust. 1 i 2 pr.bank. w zw. z art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c.; art. 69 ust. 2 pkt 2 w zw. z art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank. w zw. z art. 58 § 1 k.c. oraz art. 411 pkt 2 k.c.
3. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżący powołał się na przesłankę określoną w art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 k.p.c., wskazując, że w sprawie ujawniły się istotne zagadnienia prawne:
  1. Czy w świetle zasady pewności prawa, gwarantowanej przez art. 2 Konstytucji RP dopuszczalna jest ocena naruszenia przez przedsiębiorcę przepisów prawa przy zawieraniu umowy konsumenckiej, dokonywana z uwzględnieniem wykładni orzeczniczej tych przepisów, ukształtowanej przez Trybunał Sprawiedliwości UE na wiele lat po zawarciu umowy, czy też ocena ta winna odnosić się do standardów obowiązujących w dacie zawierania umowy?
  2. Czy kryterium istoty stosunku prawnego w rozumieniu art. 353<sup>1</sup> k.c. należy pojmować generalnie jako dyrektywę przestrzegania pewnych zasadniczych znamion stosunku zobowiązaniowego w ogólności, czy też

powołane kryterium powinno być dookreślane każdorazowo z uwzględnieniem charakteru i specyfiki danego typu stosunku prawnego?

3. Czy w ramach oceny zasadności roszczeń kredytobiorcy o zwrot nienależnego świadczenia w postaci uiszczanych na rzecz banku rat kapitało-odsetkowych kredytu, dochodzonego w oparciu o art. 410 § 2 k.c., należy każdorazowo dokonać, na podstawie art. 411 pkt 2 k.c., oceny czy spełnianie przez niego świadczeń na rzecz banku czyniło zadość zasadom współżycia społecznego jako słuszne, społecznie akceptowane i realizujące zasadę uczciwego postępowania, polegającą na rozliczeniu się z tego, co zostało przysporzone, uwzględniając okoliczność, że kredytodawca (bank) wykonał zobowiązanie wynikające z umowy i postawił do dyspozycji kredytobiorcy środki kredytu, a jego świadczenie polegające na czynieniu doprowadziło do powstania zaszłości, których nie sposób odwrócić i w przypadku nieważności umowy restytucja świadczeń w ujęciu zwrotu sobie przez strony nominalnych wartości nie jest możliwa, gdyż świadczenia stron były różnorodnej, czy też taka ocena nie powinna być przeprowadzana, kredytobiorcy należy się zwrot wszystkich spełnianych świadczeń, bez uwzględnienia charakteru świadczeń obu stron i bez przeprowadzania oceny czy restytucja, w ramach indywidualnego przypadku, jest możliwa?
4. W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka domagała się odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie jej oddalenia oraz zasądzenia od skarżącego na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

**Sąd Najwyższy zważył, co następuje:**

5. Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398<sup>9</sup> K.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1-4 k.p.c.; nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

6. Zgodnie z art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ustawodawca zmierzał do zagwarantowania, że skarga kasacyjna, nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie pełnić przypisane jej funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek do czterech ma więc zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga kasacyjna nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie. Tak więc, nie w każdej sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania, w przeciwnym razie Sąd Najwyższy stałby się wbrew obowiązującym regulacjom sądem trzeciej instancji. Nie jest rolą Sądu Najwyższego korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.
7. Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez

sąd ustaleń (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie zostać przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08).

8. Skarga kasacyjna strony pozwanej nie zawiera argumentów dostatecznych dla uznania, że skarżący skutecznie wykazał, że w sprawie zachodzą powołane przesłanki z art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 k.p.c.
9. Przedstawione przez skarżącego zagadnienia i wątpliwości prawne nie czynią zadość wskazanym wyżej wymaganiom.
10. Wątpliwość skarżącego co do retrospektywnego stosowania standardów informacyjnych wypracowanych w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na wiele lat po zawarciu umowy na jej ocenę pomija, że Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał już, jakie przesłanki muszą być spełnione, aby można było przyjąć, iż konsument został należycie poinformowany o ryzyku walutowym związanym z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej czy denominowanego w tej walucie (zob. wyroki SN: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, i z 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22). W tym kontekście podkreślał też, że nawet przestrzeganie przez bank obowiązującego w dacie zawarcia umowy standardu wynikającego z rekomendacji S Komisji Nadzoru Bankowego dotyczącej dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie wydanej w 2006 r., nie wyklucza oceny, że bank nie udzielił konsumentowi należytej informacji, a ocena ta może przesądzać nietransparentność klauzuli ryzyka walutowego (zob. np. wyroki SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, i z 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22). W tym względzie bowiem decydują kryteria obiektywne, a nie „wina” banku, która może mieć znaczenie w kontekście innych regulacji prawnych (zob. wyrok SN z 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22).

11. W orzeczeniach tych Sąd Najwyższy wyjaśniał też, jak należy w tym kontekście rozumieć przesłankę rażącego naruszenia interesów konsumenta (art. 385<sup>1</sup> § 1 k.c., art. 385<sup>2</sup> § k.c.), wskazując, że w celu ustalenia, czy klauzula znacząco narusza interesy konsumenta, trzeba w szczególności wziąć pod uwagę, czy pogarsza ona położenie prawne konsumenta w stosunku do tego, które - w braku umownej regulacji - wynikałoby z przepisów prawa, w tym dyspozytywnych (zob. np. uchwała składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, uchwała SN z 27 października 2021 r., III CZP 43/20, Biul.SN 2021, nr 10, s. 11 oraz wyroki SN: z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64; z 30 czerwca 2020 r., III CSK 343/17, OSNC 2021, nr 2, poz. 13, i z 25 listopada 2020 r., V CSK 16/19). Z odwołaniem do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej doprecyzował te kryteria również w odniesieniu do klauzul ryzyka walutowego zawartych w szeroko rozumianych umowach kredytów indeksowanych do waluty obcej (zob. wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i tam omówiony wyrok Trybunału z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 99-103), oceniając w szczególności negatywnie ponoszenie przez kredytobiorcę nieograniczonego (nieproporcjonalnego) ryzyka kursowego.
12. W świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego nie budzi też wątpliwości, że ocena abuzywności klauzuli powinna być dokonywana w świetle okoliczności z chwili zawarcia umowy, w związku z czym sposób wykorzystywania jej w praktyce przez bank jest w zasadzie obojętny (zob. w szczególności uchwała składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Sąd Najwyższy wyjaśnił już również, jakie znaczenie dla możliwości dalszego obowiązywania umowy po usunięciu z niej niedozwolonego postanowienia umownego ma wola konsumenta, wskazując najpierw, że abuzywność klauzuli może prowadzić do upadku całej umowy, jeżeli bez tej klauzuli obowiązywanie umowy jest prawnie niemożliwe w świetle prawa krajowego, przy czym decydujące jest podejście obiektywne, wykluczające dopuszczalność uznania sytuacji jednej ze stron umowy za kryterium rozstrzygające o dalszym losie umowy (zob. w szczególności wyroki

SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, i z 8 marca 2023 r., II CSKP 617/22 oraz uchwała składu siedmiu sędziów SN - zasada prawna - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 i tam przywoływane orzecznictwo; zob. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 15 marca 2012 r., C453/10, Jana Pereničova, pkt 33-34, z 14 marca 2019 r., C-118/17, Zsuzsanna Dunai, pkt 40, 51, z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179, Abanca Corporación Bancaria, pkt 57, z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, pkt 39-41, z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W., pkt 83, 89, z 2 września 2021 r., C-932/19, JZ przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt., OTP Bank Nyrt. i OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt, pkt 49-50 oraz z 8 września 2022 r., w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 i C-82/21, E.K. i in. przeciwko D.B.P., pkt 67, 74), a następnie - że sąd może podjąć środki zaradcze zmierzające do utrzymania umowy tylko pod warunkiem (jest to jeden z warunków), iż całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących w czasie sporu lub możliwych wówczas do przewidzenia (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 51 oraz z 8 września 2022 r., w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 67), z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie” (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 3 października 2019 r. w sprawie C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 55-56, z 2 września 2021 r., C-932/19, OTP Jelzálogbank i in., pkt 48, z 8 września 2022 r., w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 74 oraz z 16 marca 2023 r. w sprawie C-6/22, M.B., U.B., M.B. przeciwko X S.A. (M.B. i in.), pkt 43-45, teza; postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 17 listopada 2021 r., C-655/20, Marc Gómez del Moral Guasch przeciwko Bankia SA, pkt 48-52; wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2023 r., II CSKP 617/22, niepubl.); przy czym z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wynika też, że jeżeli sąd poinformował konsumenta w sposób obiektywny i wyczerpujący o skutkach prawnych oraz szczególnie szkodliwych skutkach ekonomicznych, jakie może

mieć dla niego unieważnienie umowy, sąd ten nie może, po uwzględnieniu jego woli stwierdzenia nieważności umowy, sprzeciwić się zrzeczeniu się przez niego ochrony przyznanej im przez dyrektywę 93/13 (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 8 września 2022 r., w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 78 w związku z pkt 74-75 i z 16 marca 2023 r. w sprawie C-6/22, M.B.,U.B.,M.B. przeciwko X S.A. (M.B. i in.), pkt 43).

13. Przypisanie przez Sąd Najwyższy pierwszoplanowego znaczenia obiektywnej możliwości utrzymania umowy, a wtórnego – temu, czy konsument chce skorzystać z ochrony przed trwałą bezskutecznością (nieważnością) umowy, nie pozostawia pola do rozważań, czy upadek umowy jest niezbędny „aby w ramach ochrony kredytobiorcy konsumenta w relacji z bankiem jako przedsiębiorcą doszło do przywrócenia niezasadnie zaburzonej równowagi kontraktowej”.
14. W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi również wątpliwości, że jeżeli w następstwie zastosowania przedstawionych powyżej reguł umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna (nieważna), świadczenia spełnione na jej podstawie powinny być postrzegane jako świadczenia nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. (zob. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, i z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, uchwała SN z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40). Wyjaśniono także, że w razie trwałej bezskuteczności (nieważności) umowy kredytu każdej ze stron przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w zw. z art. 405 k.c. – zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN - zasadę prawną - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21).
15. Jeżeli zaś chodzi o problem stosowania art. 411 pkt 2 k.c., to w uzasadnieniu uchwały z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, Sąd Najwyższy wskazał, że przepis ten jest w orzecznictwie interpretowany wąsko i stosowany w praktyce w odniesieniu do świadczeń *quasi*-alimentacyjnych czy związanych ze stosunkiem pracy (zob. wyrok SN z 3 lutego 2011 r., I CSK 286/10). W zasadzie

nie ma zaś potrzeby sięgania do niego w sytuacji, w której wzbogacony środkami pieniężnymi wypłaconymi przez bank w wykonaniu nieważnej umowy kredytu jest prawnie (a nie tylko moralnie) zobowiązany do jej zwrotu. W związku z tym nie przekonuje ogólna teza, że konsument spłacający kredyt udzielony mu na podstawie umowy dotkniętej nieważnością, czyni zadość zasadom współżycia społecznego w rozumieniu art. 411 pkt 2 k.c.

16. Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, że najistotniejsze dla rozstrzyganej sprawy problemy prawne były już wyjaśniane w orzecznictwie. W istocie zagadnienia prawne wskazane przez skarżącego są pytaniami o trafność stanowiska Sądu Apelacyjnego wyrażonego w związku z rozstrzygnięciem tej konkretnej sprawy i polemiką z tym stanowiskiem, związaną z zastosowaniem konkretnych przepisów prawa, a nie problemem związanym z istotnością zagadnienia prawnego. Pozwala to na przyjęcie, że skarżącemu nie chodzi o wykazanie przesłanki z art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 k.p.c., a jedynie o poddanie zaskarżonego orzeczenia kontroli kasacyjnej.
17. Według Sądu Najwyższego, nie ma przy tym innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 3 k.p.c.).
18. Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398<sup>9</sup> § 2 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz w związku z § 2 pkt 7, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

(K.W.)

(r.g.)

